

Узагальнення

судової практики вирішення справ за заявами про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, які перебували у провадженні судів першої інстанції у 2022, 2023, 2024 роках

На виконання доручення Київського апеляційного суду місцевими судами міста Києва і Київської області проведені узагальнення практики розгляду справ за заявами про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, які перебували у провадженні судів першої інстанції у 2022, 2023, 2024 роках.

Статистичні дані

Згідно наданих для проведення узагальнення матеріалів в провадженні місцевих судів міста Києва і Київської області у 2022, 2023, 2024 роках перебувало 500 справ за заявами про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

В провадженні Голосіївського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 17 справ. У 2022 році розглянуто та задоволено заяви в 3 справах, в 1 справі відмовлено в задоволенні заяви. В 2023 році розглянуто та задоволено заяви в 5 справах, в 1 справі відмовлено у відкритті провадження. У 2024 році розглянуто та задоволено заяви в 5 справах, в 2 справах відмовлено у відкритті провадження.

Дарницьким районним судом міста Києва для проведення узагальнення було надіслано 1 справу, в якій було задоволено заяву.

В провадженні Дніпровського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 30 справ відповідної категорії. У 2022 році розглянуто та задоволено заяви в 4 справах; відмовлено у відкритті провадження за 1 заявою, залишено без розгляду 1 заяву. В 2023 році розглянуто та задоволено заяви по 6 справах, відмовлено в задоволенні заяви в 1 справі, 1 заяву повернуто, залишено без розгляду заяви в 4 справах. У 2024 році розглянуто та задоволено заяви в 6 справах, відмовлено у задоволенні заяв в 2 справах, залишено без розгляду 4 заяви, по 6 заявах не закінчено провадження на кінець періоду.

В провадженні Оболонського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 9 справ відповідної категорії. У 2023 році розглянуто та задоволено заяви в 4 справах, залишено без розгляду 1 заяву. У 2024 році розглянуто та задоволено заяви в 2 справах, залишено без розгляду 1 заяву, по 1 справі відмовлено у відкритті провадження.

В провадженні Подільського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 48 судових справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви в 2 справах, в 1 справі відмовлено у задоволенні заяви, 1 заява залишена без розгляду, 1 заява визнана неподаною та повернута, 1 справу передано

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

за територіальною підсудністю до іншого суду. У 2023 році розглянуто та задоволено заяви в 7 справах, в 2 справах відмовлено в задоволенні заяви, 4 заяви залишено без розгляду, 7 заяв визнано неподаними та повернуто, в 1 справі закрито провадження у зв'язку із відмовою від позову. В 2024 році розглянуто та задоволено заяви в 3 справах, в 1 справі заяву задоволено частково, в 2 справах відмовлено в задоволенні заяви, 4 заяви залишено без розгляду, 5 заяв визнано неподаними та повернуто.

В провадженні Святошинського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 226 справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви в 24 справах, в 3 справах у задоволенні заяви відмовлено, 5 заяв залишено без розгляду, 1 заява визнана неподаною та повернута, 2 справи передано за територіальною підсудністю, у 7 справах відмовлено у відкритті провадження. У 2023 році задоволено заяви у 37 справах, відмовлено у задоволенні заяви в 1 справі, 13 заяв залишено без розгляду, 14 заяв визнано неподаними та повернуто, 2 справи передано за територіальною підсудністю, у 19 справах відмовлено у відкритті провадження. У 2024 році задоволено заяви у 42 справах, відмовлено у задоволенні заяв у 2 справах, 17 заяв залишено без розгляду, 15 заяв визнано неподаними та повернуто, 1 справа передана за територіальною підсудністю до іншого суду, у 14 справах відмовлено у відкритті провадження.

В провадженні Солом'янського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 9 справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви у 2 справах, відмовлено у задоволенні заяв у 2 справах, 5 заяв залишено без розгляду, 1 справу передано за територіальною підсудністю, у 2 справах провадження закрито, у 2 справах відмовлено у відкритті провадження. У 2023 році задоволено заяви у 16 справах, 7 заяв залишено без розгляду, в 2 справах провадження закрито, 1 заява повернута заявнику, у 11 справах відмовлено у відкритті провадження, 1 справу передано за територіальною підсудністю. У 2024 році задоволено заяви в 9 справах, 4 заяви визнані неподаними та повернуті, 7 заяв залишено без розгляду, у 2 справах відмовлено у відкритті провадження, 1 справу передано за територіальною підсудністю.

В провадженні Шевченківського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 9 справ. У 2022 році задоволено заяви у 2 справах, у 2023 році задоволено заяви у 3 справах, 1 заява залишена без розгляду, 1 заява визнана неподаною та повернута, 1 заява повернута у зв'язку з її відкликанням до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі, в 4 справах відмовлено у відкритті провадження. У 2024 році задоволено заяви в 4 справах, 1 заява залишена без розгляду, в 1 справі відмовлено у відкритті провадження.

В провадженні Печерського районного суду міста Києва за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 25 справ, в 22 з яких закінчено провадження. По 3 заявам відмовлено у відкритті провадження, з них: у 2022 році – по 2 заявам, у 2024 – 1 заяві; 3 заяви повернуто заявнику, з них: у 2023 році – 1 заяву, у 2024 році – 1 заяву; 7 заяв залишено без розгляду, з них: у 2022 році – 1 заява, у 2023 році – 2 заяви, у 2024 році – 4 заяви; провадження по 9 справам закінчене ухваленням рішення, 3 справи перейшли як залишок у 2025 рік.

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

В провадженні Білоцерківського міськрайонного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 9 справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви в 2 справах, 1 заява залишена без розгляду. У 2023 році задоволено заяву в 1 справі. У 2024 році задоволено заяви в 4 справах, в 1 справі відмовлено в задоволенні заяви.

В провадженні Бориспільського міськрайонного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 18 справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви в 3 справах. У 2023 році задоволено заяви в 4 справах, 2 заяви залишено без розгляду. У 2024 році задоволено заяви в 2 справах, 3 заяви залишено без розгляду; в 1 справі відмовлено у відкритті провадження в зв'язку із наявністю спору про право. В 3 справах не закінчено провадження.

В провадженні Броварського міськрайонного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 8 справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви в 2 справах. У 2023 році задоволено заяви в 2 справах, 2 заяви залишено без розгляду. У 2024 році задоволено заяви в 1 справі, в 1 справі в задоволенні заяви відмовлено.

В провадженні Васильківського міськрайонного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 17 справ за заявами про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як 5 років до часу відкриття спадщини. У 2022 році задоволено заяви в 5 справах, 1 заяву залишено без розгляду, 1 заяву визнано неподаною та повернуто заявнику. У 2023 році задоволено заяву в 1 справі, 3 заяви залишено без розгляду, 1 заяву визнано неподаною та повернуто заявнику. У 2024 році задоволено заяви в 4 справах, 1 заяву залишено без розгляду.

В провадженні Переяславського міськрайонного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 15 справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви в 3 справах, 1 заяву залишено без розгляду, в 1 справі відмовлено у відкритті провадження. У 2023 році задоволено заяви в 2 справах. У 2024 році задоволено заяви в 7 справах, 1 заяву залишено без розгляду в зв'язку із наявністю спору про право.

В провадженні Фастівського міськрайонного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 29 справ відповідної категорії. У 2022 році розглянуто та задоволено заяви в 3 справах. У 2023 році задоволено заяви в 9 справах, у 2024 році задоволено заяви в 12 справах, 4 заяви визнано неподаними та повернуті.

В провадженні Березанського міського суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 2 справи відповідної категорії. У 2023 році задоволено заяву в 1 справі, у 2024 році - в 1 справі.

В провадженні Ірпінського міського суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 17 справ. У 2022 році задоволено заяви у 2 справах. У 2023 році задоволено заяви в 3 справах, 1 заява повернута заявнику, в 2 справах відмовлено у відкритті провадження в зв'язку із наявністю спору про право, 3 справи передані за підсудністю до іншого суду. У 2024 році задоволено заяви в 2 справах, відмовлено у задоволенні заяви в 1 справі.

В провадженні Ржищівського міського суду Київської області за період 2022,

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

2023, 2024 років перебувало 2 справиза заявами про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як 5 років до часу відкриття спадщини. У 2022 році задоволено заяви в 1 справі, у 2024 році 1 справа передана за підсудністю до іншого суду.

В провадженні Славутицького міського суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 2 справи відповідної категорії. У 2023 році 1 заява залишена без розгляду. У 2024 році задоволено заяву в 1 справі.

В провадженні Баришівського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 10 справ. У 2022 році задоволено заяви в 3 справах. У 2023 році задоволено заяви в 4 справах. У 2024 році задоволено заяви в 2 справах.

В провадженні Богуславського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 5 справ. У 2023 році задоволено заяви в 1 справі. У 2024 році задоволено заяви в 2 справах, в 1 справі заява повернута за заявою заявника, заява в 1 справі провадження в якій не закінчено в 2024 році, розглянута та задоволена в 2025 році.

В провадженні Бородянського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 4 справи за заявами про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як 5 років до часу відкриття спадщини. У 2022 році задоволено заяву у 1 справі. У 2023 році задоволено заяву в 1 справі. У 2024 році відмовлено у відкритті провадження за 1 заявою в зв'язку із наявністю спору про право.

В провадженні Володарського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 5 справ. У 2022 році 1 заява залишена без розгляду в зв'язку із наявністю спору про право. У 2023 році задоволено заяви в 2 справах, в 1 справі закрито провадження в зв'язку із смертю заявника, 1 заява повернута до відкриття провадження за клопотанням заявника.

В провадженні Вишгородського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 22 судові справи. У 2022 році задоволено заяви в 2 справах, 1 заява визнана неподаною та повернута, в 2 справах відмовлено у відкритті провадження в зв'язку із наявністю спору про право. У 2023 році задоволено заяви в 4 справах, в 1 справі закрито провадження, 1 заява повернута за заявою заявника, в 2 справах відмовлено у відкритті провадження. У 2024 році задоволено заяви в 5 справах, відмовлено в задоволенні заяви в 1 справі, 1 справу направлено за підсудністю, 1 заява залишена без розгляду.

В провадженні Згурівського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 6 справ. У 2022 році задоволено заяви в 1 справі. В 2023 році задоволено заяви в 3 справах, у 2024 році задоволено заяви в 1 справі, відмовлено в задоволенні заяви в 1 справі.

В провадженні Іванківського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 8 справ. У 2022 році задоволено заяви в 3 справах. 1 заява повернута заявнику. У 2024 році задоволено заяви в 2 справах, 1 заяву визнано неподаною та повернуто, 1 заява залишена без розгляду.

В провадженні Кагарлицького районного суду Київської області за період

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

2022, 2023, 2024 років перебувало 4 справи. У 2022 році задоволено заяви в 1 справі, 2 заяви залишено без розгляду. У 2023 році задоволено заяви в 1 справі.

В провадженні Макарівського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 7 справ відповідної категорії. У 2022 році задоволено заяви в 1 справі, 1 заява залишена без розгляду. У 2023 році 1 справа передана на підсудність, в 1 справі відмовлено у відкритті провадження. У 2024 році задоволено заяви в 2 справах, 1 заява залишена без розгляду.

В провадженні Миронівського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 6 справ. У 2022 році задоволено заяву у 1 справі. У 2023 році задоволено заяви в 1 справі, в 1 справі заяву визнано неподаною та повернуто заявнику. В 2024 році задоволено заяви в 3 справах.

В провадженні Обухівського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 24 справи. У 2022 році задоволено заяви в 5 справах, в 1 справі відмовлено у відкритті провадження. У 2023 році задоволено заяви в 6 справах, 4 заяви залишено без розгляду, 2 заяви визнано неподаними та повернуто позивачу, в 1 справі відмовлено у відкритті провадження. У 2024 році задоволено заяви в 3 справах, відмовлено в задоволенні заяви в 1 справі, 1 справу направлено на підсудність.

В провадженні Рокитнянського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 2 справи. У 2024 році задоволено заяву в 1 справі, 1 заява розглянута та задоволена в 2025 році.

В провадженні Ставищенського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 4 справ. У 2023 році у 2 справах відмовлено у відкритті провадження в зв'язку із наявністю спору про право. У 2024 році задоволено заяву в 1 справі, по 1 справі заяву залишено без розгляду.

В провадженні Таращанського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувала 1 судова справа, яка була задоволена в 2024 року.

В провадженні Тетіївського районного суду Київської області за період 2022, 2023, 2024 років перебувало 3 справи. У 2022 році задоволено заяву в 1 справі. У 2024 році задоволено заяви в 2 справах.

Відповідні статистичні дані щодо кількості справ даної категорії, які перебували на розгляді місцевих судів міста Києва і Київської області, та результату їх розгляду можна відобразити у таблиці.

Найменуваннясуду	Загал ьна кількість справ	Розглянуто по суті		Відмо влено у відкриття проваджен ня/ залишено без розгляду/ повернуто заяву
		заяву задоволено	Відмов лено у задоволенні заяви	

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Київський апеляційний суд

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

АСЕД "Апеляція"

Голосіївський районний суд міста Києва	17	13	1	3
Дарницький районний суд міста Києва	1	1	0	0
Деснянський районний суд міста Києва	-	-	-	-
Дніпровський районний суд міста Києва	30	16	3	11
Оболонський районний суд міста Києва	9	6	0	3
Печерський районний суд міста Києва	25	-	-	13
Подільський районний суд міста Києва	48	13	5	30
Святошинський районний суд міста Києва	226	103	46	77
Солом'янський районний суд міста Києва	90	27	17	46
Шевченківський районний суд міста Києва	19	10	6	3
Баришівський районний суд Київської області	10	10	0	0
Березанський міський суд Київської області	2	2	0	0
Білоцерківський міськрайонний суд Київської області	9	7	1	1
Богуславський районний суд Київської області	5	4	0	1

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Київський апеляційний суд

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

АСЕД "Апеляція"

Бориспільський міськрайонний суд Київської області	18	9	0	6
Бородянський районний суд Київської області	4	3	0	1
Броварський міськрайонний суд Київської області	8	5	1	2
Васильківський міськрайонний суд Київської області	17	10	0	5
Вишгородський районний суд Київської області	22	11	1	10
Володарський районний суд Київської області	5	2	0	3
Згурівський районний суд Київської області	6	5	1	0
Іванківський районний суд Київської області	8	5	0	3
Ірпінський міський суд Київської області	17	7	1	9
Кагарлицький районний суд Київської області	4	2	0	2
Києво- Святошинський районний суд Київської області	-	-	-	-
Макарівський районний суд Київської області	7	3	1	3

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

Миронівський районний суд Київської області	6	5	0	1
Обухівський районний суд Київської області	24	14	3	7
Переяславський районний суд Київської області	15	12	0	3
Ржищівський міський суд Київської області	2	1	0	1
Рокитнянський районний суд Київської області	2	1	1	0
Сквирський районний суд Київської області	-	-	-	-
Славутицький міський суд Київської області	2	1	0	1
Ставищенський районний суд Київської області	4	1	2	1
Таращанський районний суд Київської області	1	1	0	0
Тетіївський районний суд Київської області	3	3	0	0
Фастівський міськрайонний суд Київської області	29	24	0	5
Яготинський районний суд Київської області	-	-	-	-

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

Водночас, слід зазначити, що наведена статистика не є репрезентативною та лише орієнтовно відображає кількість справ відповідної категорії, яка перебувала на розгляді. Деякі суди міста Києва і Київської області узагальнення не провели та не надали даних щодо кількості справ даної категорії, що перебували у їх провадженні, та результатів їх розгляду. Деякі суди включили до статистики справи, в яких вимоги про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, були заявлені в позовному провадженні в рамках спору щодо вирішення вимог про визнання права власності на рухоме та нерухоме майно, або ж по суті справи стосувалися встановлення інших фактів – проживання заявника разом зі спадкодавцем на момент відкриття спадщини або постійного проживання з померлим для оформлення пенсії або інших виплат.

Також, на виконання доручення Київського апеляційного суду місцевими судами міста Києва і Київської області були направлені також матеріали справи та копії судових рішень в справах про встановлення факту постійного проживання зі спадкодавцем на час відкриття провадження, що є відмінним від факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Особливості розгляду справ даної категорії

Встановлення фактів, що має юридичне значення, здійснюється за правилами Глави 1 Розділу IV "Окреме провадження" ЦПК України.

Процесуальний порядок розгляду цих справ визначений положеннями ст.ст. 293-294 ЦПК України, ст.ст. 315-319 ЦПК України. Ряд важливих керівних вказівок, які пояснюють основні особливості провадження даної категорії справ, викладені в постанові Пленуму Верховного Суду України №5 від 31 березня 1995 року «Про судову практику в справах про встановлення фактів, що має юридичне значення» зі змінами, внесеними постановою Пленуму від 25 травня 1998 року.

Відповідно до ст. 293 ЦПК України окреме провадження - це вид неპозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав, свобод та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав.

Під час розгляду справ окремого провадження суд зобов'язаний роз'яснити учасникам справи їхні права та обов'язки, сприяти у здійсненні та охороні гарантованих Конституцією і законами України прав, свобод чи інтересів фізичних осіб або юридичних осіб, вживати заходів щодо всебічного повного і об'єктивного з'ясування обставин справи (ч. 1 ст. 294 ЦПК України).

Відповідно до ч.ч. 2, 3 ст. 294 ЦПК України справи окремого провадження розглядаються судом з додержанням загальних правил, встановлених цим Кодексом, за винятком положень щодо змагальності та меж судового розгляду. З метою з'ясування обставин справи суд може за власною ініціативою витребувати необхідні докази.

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

Справи окремого провадження суд розглядає за участю заявника і заінтересованої особи. Залучення до участі в справі окремого провадження заінтересованих осіб обов'язком, а не правом суду.

Підготовче засідання у справах окремого провадження не проводиться, оскільки воно не стосується спорів про право, які вирішується у позовному порядку.

Частиною 1 ст. 315 ЦПК України визначено, що суд розглядає справи про встановлення факту: 1) родинних відносин між фізичними особами; 2) перебування фізичної особи на утриманні; 3) каліцтва, якщо це потрібно для призначення пенсії або одержання допомоги по загальнообов'язковому державному соціальному страхуванню; 4) реєстрації шлюбу, розірвання шлюбу, усиновлення; 5) проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без шлюбу; 6) належності правовстановлюючих документів особі, прізвище, ім'я, по батькові, місце і час народження якої, що зазначені в документі, не збігаються з прізвищем, ім'ям, по батькові, місцем і часом народження цієї особи, зазначеним у свідоцтві про народження або в паспорті; 7) народження особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту народження; 8) смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації актів цивільного стану факту смерті; 9) смерті особи, яка пропала безвісти за обставин, що загрожували їй смертю або дають підстави вважати її загиблою від певного нещасного випадку внаслідок надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Згідно з ч. 2 вказаної статті визначено, що у судовому порядку можуть бути встановлені також інші факти, від яких залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав фізичних осіб, якщо законом не визначено іншого порядку їх встановлення.

Згідно роз'яснень, викладених у постанові Пленуму Верховного Суду України №5 від 31 березня 1995 року, в порядку окремого провадження розглядаються справи про встановлення фактів, якщо:

згідно з Законом такі факти породжують юридичні наслідки, тобто, від них залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян; чинним законодавством не передбачено іншого порядку їх встановлення;

заявник не має іншої можливості одержати або відновити загублений чи знищений документ, який посвідчує факт, що має юридичне значення;

встановлення факту не пов'язане з наступним вирішенням спору про право.

Згідно зі ст.ст. 1216 та 1217 ЦК України спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Спадкування здійснюється за заповітом або за законом.

Відповідно до статті 1258 ЦК України спадкоємці за законом одержують право на спадщину по чергово. Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх від права на спадкування, неприйняттям ними спадщини або відмови від її прийняття, крім випадків, встановлених статтею 1259 цього Кодексу.

В основі спадкування за законом знаходиться принцип черговості, який

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Київський апеляційний суд

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

АСЕД "Апеляція"

полягає у встановленні пріоритету прав одних спадкоємців за законом перед іншими.

Статтею 1264 ЦК України передбачається спадкування у четверту чергу за законом осіб, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

До спадкоємців четвертої черги належать не лише жінка (чоловік), які проживали однією сім'єю зі спадкодавцем без шлюбу, таке право можуть мати також інші особи, якщо вони спільно проживали зі спадкодавцем, були пов'язані спільним побутом, мали взаємні права та обов'язки, зокрема, вітчим, мачуха, пасинки, падчерки, інші особи, які взяли до себе дитину як члена сім'ї, тощо.

При цьому чинним законодавством не визначено документів, які б засвідчували проживання осіб, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Віднесення осіб до відповідної черги спадкоємців пов'язане із оцінкою сукупності доказів. Тому, такий факт підлягає встановленню у судовому порядку.

При вирішенні заяв про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, необхідно враховувати правила ч. 2 ст. 3 СК України про те, що сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Для встановлення такого факту є необхідним наявність доказів, які б доводили у всій сукупності ведення особами спільного господарства, наявності у сторін спільного бюджету, спільних витрат, взаємних прав та обов'язків.

Суб'єкти звернення

Враховуючи положення ст. 1264 ЦК України, правом на звернення із заявою про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, є особи, які претендують на спадкування за четвертою чергою.

Слід враховувати, що на стадії вирішення питання відкриття провадження в справі суд не має права надавати оцінку доводам та доказам заявника на підтвердження права на звернення. Дослідження доказів, які доводять факт проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, та встановлення відповідних обставин має здійснюватися на стадії розгляду заяви.

Зазвичай предметом розгляду в справах даної категорії були вимоги про встановлення факту проживання зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини самого заявника, з чим і пов'язувалося виникнення у нього права на спадкування в четверту чергу. В ході проведення узагальнення установлені випадки звернення заявника із вимогами про встановлення факту проживання зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини іншої особи.

В провадженні Кагарлицького районного суду Київської області перебувала справа №368/34/23 за заявою Сіроштан Л.О., яка просила встановити

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Київський апеляційний суд

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

АСЕД "Апеляція"

факт проживання однією сім'єю з 1977 року до 01 липня 2000 року Лозинського С.Г., який помер 01 липня 2000 року, з Односторонцевою Ф.Г., яка померла 12 вересня 2005 року. Необхідність встановлення вказаного факту заявниця Сіроштан Л.О. обґрунтовувала тим, що вона є онукою померлої 12 вересня 2005 року Односторонцевої Ф.Г. Будучи спадкоємцем за правом представлення відповідно до ч. 1 ст. 1266 ЦК України, вона подала заяву до приватного нотаріуса Миронівського районного нотаріального округу Шепітко В.В. про прийняття спадщини після смерті її баби Односторонцевої Ф.Г., яка з 1977 року проживала однією сім'єю без реєстрації шлюбу з Лозинським С.Г., який помер 01.07.2000 року. Вона вчасно подала заяву до приватного нотаріуса Миронівського районного нотаріального округу Шепітко В.В. про прийняття спадщини після смерті Лозинського С.Г., який помер 01 липня 2000 року, єдиним спадкоємцем після смерті якого була її баба Односторонцева Ф.Г., яка померла 12.09.2005 року. Після встановлення факту проживання однією сім'єю Лозинського С.Г., який помер 01 липня 2000 року та Односторонцевої Ф.Г., яка померла 12.09.2005 року, не менше п'яти років до дня його смерті, нотаріус матиме право видати їй свідоцтво про спадщину Лозинського С.Г.

Підсудність

Відповідно до ч. 1 ст. 316 ЦПК України заява фізичної особи про встановлення факту, що має юридичне значення, подається до суду за місцем її проживання.

Підсудність справ за заявою громадянина України, який проживає за її межами, про встановлення факту, що має юридичне значення, визначається за його клопотанням ухвалою судді Верховного Суду (ч. 2 ст. 316 ЦПК України).

Положення ст. 316 ЦПК України, які містять спеціальні правила підсудності справ за заявами про встановлення факту, що має юридичне значення, є чіткими і зрозумілими та не допускають двозначного тлумачення.

До заяв про встановлення фактів, що мають юридичне значення, не підлягають застосуванню загальні положення підсудності, що визначені ст.ст. 27-30 ЦПК України.

Передані для узагальнення матеріали справ свідчать про те, що у судів спірних питань з приводу визначення підсудності справ даної категорії не виникає.

В ході проведення узагальнення були виявлені випадки, коли суд застосовував встановлені для звернення до суду у позовному провадженні загальні правила підсудності, що призвело до спору між судами про підсудність.

Так, до Шевченківського районного суду міста Києва звернулася Лозовська О.Л. з заявою про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини (справа №761/7219/22-ц). Ухвалою судді Шевченківського районного суду міста Києва від 28 квітня 2022 року заяву Лозовської О.Л. залишено без руху, оскільки у заяві не зазначено суб'єктний склад заяви, мету встановлення факту. 12 травня 2022 року Лозовська О.Л. подала уточнену заяву про встановлення факту проживання однією сім'єю. Зазначила

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

метою встановлення факту проживання однією сім'єю отримання та оформлення права на спадщину, до складу якої входить і нерухоме майно. Ухвалою судді Шевченківського районного суду міста Києва від 13 травня 2022 року заяву Лозовської О.Л. направлено до Печерського районного суду міста Києва за підсудністю. За висновком суду справа виникла з приводу нерухомого майна, а відтак має розглядатися за місцезнаходженням майна. В подальшому ухвалою Печерського районного суду міста Києва від 17 червня 2022 року матеріали справи за заявою Лозовської О.Л. були повернуті до Шевченківського районного суду міста Києва як помилково направлені за місцем знаходження майна.

Заінтересовані особи

В справах за заявами про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, заінтересованими особами є інші спадкоємці, які прийняли спадщину, а за їх відсутності – відповідна територіальна громада в особі органу місцевого самоврядування.

Залучення як заінтересованих осіб територіальних громад в особі органу місцевого самоврядування пов'язане з тим, що саме територіальна громада у разі відсутності спадкоємців може ініціювати питання про визнання спадщини відумерлою в порядку ст. 1277 ЦК України. За наявності на те підстав до участі в справі слід залучати територіальну громаду в особі органу місцевого самоврядування не за місцем проживання заявника, а за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна - місцезнаходженням основної частини рухомого майна.

Притягнення заінтересованих осіб для участі в справі окремого провадження є обов'язком, а не правом суду. Суд самостійно має визначити які саме заінтересовані особи підлягають залученню до участі в справі незалежно від того, що їх не зазначив заявник.

З наданих для проведення узагальнення місцевими судами міста Києва і Київської області матеріалів цивільних справ вбачається, що в цілому суди залучають до участі в справах належних заінтересованих осіб.

Так, в справі №761/44847/23 за заявою Богдан А.О., яка перебувала у провадженні Шевченківського районного суду міста Києва, в ході розгляду заяви суд встановив, що окрім Богдан А.О. із заявою про прийняття спадщини після померлого 09 липня 2023 року Горбачова І.М. звернулася його мати Грибова Т.М. Суд залучив Грибову Т.М. до участі в справі.

В справі № 377/714/23 за заявою Обловацької В.М., яка перебувала в провадженні Славутицького міського суду Київської області суд першої інстанції витребував матеріали спадкової справи та залучив до участі в справі як заінтересованих осіб Славутицьку міську територіальну громаду в особі Славутицької міської ради Вишгородського району Київської області та Носівську об'єднану територіальну громаду в особі Носівської міської ради за

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

місцезнаходженням нерухомого майна, яке входить до складу спадщини.

Мали місце випадки, коли у справах даної категорії суди залучали до участі в справі як заінтересовану особу нотаріусів, якими була заведена спадкова справа щодо майна померлого. Разом з тим, нотаріус не має матеріально-правового інтересу до вирішення заяви і не може бути заінтересованою особою в справах даної категорії. Про це Верховним Судом України надавалися відповідні роз'яснення у п.18 постанови Пленуму №7 від 30 травня 2008 року № 7 «Про судову практику у справах про спадкування».

З вивчених справ даної категорії вбачається, що місцеві суди міста Києва та Київської області у багатьох випадках не вживали жодних заходів щодо встановлення та залучення заінтересованих осіб і здійснювали розгляд заяв за участі тих осіб, які зазначив заявник.

Так Дарницьким районним судом міста Києва була розглянута заява Грибка О.В. про встановлення факту спільного проживання разом з померлою 14 січня 2022 року Паршиною О.О. однією сім'єю з 01 січня 2016 року по 14 січня 2022 року (справа №753/3633/22). Суд першої інстанції не витребував спадкову справу після померлої Паршиної О.О., не перевірів наявності у неї спадкоємців за законом або заповітом, залучив до участі в справі як заінтересовану особу дружину заявника – Грибок Л.П. Із справи вбачається, що Грибок О.В. претендував на належне померлій нерухоме майно у Печерському районі міста Києва. Територіальна громада в особі відповідного органу місцевого самоврядування судом як заінтересована особа не залучалася.

В провадженні Ірпінського міського суду Київської області перебувала справа №367/3198/22 за заявою Жидкової Н.І. Суд не витребував матеріали спадкової справи щодо майна померлої 12 листопада 2021 року Смірної Т.П., не залучив до участі належних заінтересованих осіб та розглянув справу лише за участі Ірпінської міської державної нотаріальної контори, яка була зазначена заявником .

В справі №364/818/23 за заявою Ожегової Г.П. Володарський районний суд Київської області не витребував матеріали спадкової справи та залучив до участі в справі як заінтересовану особу лише приватного нотаріуса Білоцерківського районного нотаріального округу Київської області Якименську Л.Л.

У справі № 367/4834/22 за заявою Шевченко Л.П. Ірпінський міський суд Київської області витребував спадкову справу, але також не залучив до участі в справі належних заінтересованих осіб. Суд розглянувши справу виключно за участі Бучанської державної нотаріальної контори, хоча з матеріалів справи вбачається, що заявниця Шевченко Л.П. подавала суду заяву про залучення до участі як заінтересованої особи Бучанську міську раду. Заяву Шевченко Л.П. суд залишив поза увагою.

Ірпінський міський суд Київської області у справі №367/5768/23 за заявою Костюченко Л.В. також не залучив жодної заінтересованої особи. Розглянув заяву Костюченко Л.В. за участю Ірпінської державної нотаріальної контори.

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

В справі №761/7036/23 за заявою Лахно Т.М., яка перебувала у провадженні Шевченківського районного суду міста Києва лише за клопотанням заявниці суд витребував спадкову справу щодо майна померлого 13 грудня 2019 року Марініча М.М. Встановивши, що крім заявниці з заявою про прийняття спадщини до нотаріуса ніхто не звертався суд, не залучив до участі в справі територіальну громаду в особі Київської міської ради. З матеріалів справи вбачається, що разом з спадкодавцем в квартирі була зареєстрована Лахно Є.П. Питання наявності підстав для залучення її до участі в справі суд не обговорював. Розглянув заяву Лахно Т.М. за участю Першої київської державної нотаріальної контори.

В справі Іванківського районного суду Київської області (№366/1391/24 за заявою Ягич М.О. суд першої інстанції витребував спадкову справу щодо майна померлого 22 вересня 2023 року Трегуба І.В. Відповідно до спадкової справи до нотаріуса подана заява про прийняття спадщини спадкоємцем заповітом Лавровим Д.С. Суд не залучив до участі в справі ані Лаврова Д.С., ані відповідну територіальну громаду, визначивши заінтересованою особою лише приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу Єніну Ю.А.

В справі Броварського міськрайонного суду Київської області №361/10251/24 за заявою Огороднікової І.М. суд витребував спадкову справу щодо майна померлої 08 лютого 2024 року Бец С.М. Встановивши, що крім заявниці з заявою про прийняття спадщини ніхто не звертався, суд не залучив до участі в справі як заінтересовану особу територіальну громаду в особі органу місцевого самоврядування. Як заінтересована особа в справі була залучена тітка померлої по батьківській лінії Мадич Г.Г.

В провадженні Баришівського районного суду Київської області перебувала справа №355/279/24 за заявою Бондаренко К.А. З витребуваної судом спадкової справи вбачається, що за життя спадкодавця Мончук Г.В. складала декілька заповітів, якими заповіла грошові вклади та будинок: на Церкві святого Миколая м. Шпола Черкаської області, Церкві Преображення м. Березань Київської області, Церкві святого Архистратига Михаїла с. Теретівка Жашківського району Черкаської області, Церкви святої Параскеви с. Сорокотяга Жашківського району Черкаської області, Церкви Покров с. Охматов Жашківського району Черкаської області та Павлюк С.І. Суд не залучив вказаних осіб до участі в справі. Крім того, суд ухвалив рішення про задоволення заяви Бондаренко К.А. до закінчення шестимісячного строку для прийняття спадщини після померлої 01 січня 2024 року Мончук Г.В.

В провадженні Голосіївського районного суду міста Києва перебувала справа №752/12000/21 за заявою Журби Т.В. про встановлення факту проживання однією сім'єю не менше п'яти років до відкриття спадщини. Суд першої інстанції витребував спадкову справу щодо майна померлого Єськова С.С. Не залучив до участі в справі як заінтересовану особу територіальну громаду в особі відповідного органу місцевого самоврядування.

Такі ж помилки були допущені в справі №758/7097/242 за заявою Жовтуна О.В., яка розглядалася Подільським районним судом міста Києва

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

Іноді недоліки розгляду справ даної категорії виправляються на стадії апеляційного розгляду.

У справі № 759/848/22 за заявою Андрюценка А.А., яка перебувала у провадженні Святошинського районного суду міста Києва, суд першої інстанції не вчинив жодних підготовчих дій - не витребував спадкову справу щодо майна померлого 01 березня 2021 року Градова Ю.П., розглянув справу лише за участі Одинадцятій київської державної нотаріальної контори, якане є належною заінтересованою особою. Належних заінтересованих осіб суд першої інстанції не залучав та ухвалив рішення про відмову у задоволенні заяви Андрюценка А.А. через недоведеність факту проживання з спадкодавцем однією сім'єю не менше п'яти років. Дане рішення було оскаржене Андрюценком А.А. в апеляційному порядку. Київський апеляційний суд залучив до участі в справі як заінтересовану особу Київську міську раду. На стадії апеляційного розгляду Київська міська рада подала відзив на апеляційну скаргу. Київська міська рада заперечувала щодо встановлення факту проживання заявника Андрюценка А.А. зі спадкодавцем, у зв'язку з чим Київський апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції та залишив заяву без розгляду у зв'язку з наявним спором про право.

Як вбачається з досліджених матеріалів цивільних справ даної категорії, суди здійснювали заміну заінтересованої особи. Положення ст. 51 ЦПК України передбачаються можливість залучити до участі у справі співвідповідача або здійснити заміну неналежного відповідача. Заміна заінтересованої особи в окремому провадженні не регламентована ЦПК України.

Прикладом є справа Дніпровського районного суду міста Києва №755/6124/22. За заявою Драло Т.С. суд залучив до участі в справі заінтересованими особами Київську міську раду та Центральне міжрегіональне управління Міністерства Юстиції (м. Київ). Після надходження спадкової справи померлого суд встановив наявність спадкоємця за заповітом Свистунова С.І., який прийняв спадщину. Суд замінив неналежну заінтересовану особу Київську міську раду на належну Свистунова С.І.

Дії суду на стадії відкриття провадження

Зважаючи на особливості розгляду справ окремого провадження підготовче провадження в них не проводиться. При відкритті провадження суд може за власною ініціативою вчинити дії щодо залучення заінтересованих осіб, витребування спадкової справи, доказів тощо.

З досліджених матеріалів справ вбачається, що у справах про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини суди підготовче провадження призначали.

В справі №755/19656/21 за заявою Кулінської М.О., яка перебувала у провадженні Дніпровського районного суду міста Києва, суд відкрив провадження

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

та призначив розгляд заяви в порядку загального провадження з проведенням підготовчого засідання.

Підготовчі провадження у справах даної категорії призначалися Березанським міським судом Київської області(справа №356/136/24 та №356/378/23).

З огляду на те, що встановлення факту проживання зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини завжди пов'язане з з'ясуванням питання про наявність спадкоємців першої, другої, третьої, п'ятої черги за законом або спадкоємців за заповітом, або їх відсутності, у справах даної категорії суд обов'язково встановлює наявність спадкової справи та витребовує її. Такі дії суд має вчиняти з власної ініціативи, незалежно від подання відповідного клопотання заявником.

Матеріали спадкової справи надають суду можливість визначитися із колом заінтересованих осіб, які підлягають залученню до участі в справі, а також перевірити доводи заяви на предмет її обґрунтованості. Матеріали спадкової справи зазвичай містять дані не лише про звернення певних осіб до нотаріуса із заявами про прийняття спадщини, а і щодо збору нотаріусом інформації щодо наявності або відсутності заповіту, зареєстрованих разом зі спадкодавцем осіб на момент його смерті, що може свідчити про факт прийняття ними спадщини незалежно від подання нотаріусу заяви. У матеріалах спадкової справи можуть бути інші дані, які мають значення для правильного вирішення справи.

В переважній більшості вивчених цивільних справ заявники просили встановити факт проживання разом з спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини як чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу. Відповідно до положення ст. 25 СК України, яка передбачає одношлюбність, жінка і чоловік можуть одночасно перебувати лише в одному шлюбі. Відтак, перебування у шлюбі спадкодавця або заявника в справах даної категорії виключає можливість встановлення факту проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу.

Відтак, у випадку ініціювання заявником питання про встановлення факту проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу з спадкодавцем суду доцільно з власної ініціативи запитувати у відділі реєстрації актів цивільного стану інформацію щодо перебування у зареєстрованому шлюбі заявника, а також спадкодавця.

Матеріали досліджених цивільних справ даної категорії, які перебували впровадженні місцевих судів міста Києва та Київської області свідчить про те, що суди першої інстанції витребовують спадкові справиз власної ініціативи або за клопотанням заявника.

Так, Білоцерківський міськрайонний суд Київської області у справі №357/17700/24 за заявою Данька В.А., при відкритті провадження у справі витребував у приватного нотаріуса копію матеріалів спадкової справи щодо майна померлої 02 квітня 2024 року Вакуленко О.В., витребував у відділу державної реєстрації актів цивільного стану інформацію щодо перебування заявника Данька В.А. та померлої Вакуленко О.В. у зареєстрованому шлюбі за відповідний період, а

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Київський апеляційний суд

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

АСЕД "Апеляція"

також витребував з центру надання адміністративних послуг інформацію щодо зареєстрованих осіб за місцем проживання спадкодавця станом на момент відкриття спадкової справи.

В справі №755/9735/22, яка перебувала на розгляді в Дніпровському районному суді міста Києва за заявою Ільової О.В. про встановлення факту її проживання однією сім'єю разом з померлим 17 травня 2022 року Коришун О.А. без реєстрації шлюбу з 01 січня 2004 року по 17 травня 2022 року, суд при відкритті провадження в справі витребував у нотаріуса матеріали спадкової справи щодо майна померлого 17 травня 2022 року Коришуна О.А. Вчинення таких дій дозволило встановити суду наявність у померлого спадкоємця першої черги – дочки Коришун Д.О., яку він і залучив до участі в справі як заінтересовану особу.

В справі №359/511/22 за заявою Новак Н.Г., яка перебувала у провадженні Бориспільського міськрайонного суду Київської області, суд витребував спадкову справу щодо майна померлого 05 жовтня 2021 року Власова О.М., після чого залучив до участі в справі належних заінтересованих осіб – Гірську сільську раду, Власова Я.О. та Власова Б.О., які є дітьми померлого 05 жовтня 2021 року Власова О.М.

В справі № 752/4287/23, яка перебувала у провадженні Голосіївського районного суду міста Києва за заявою Прокопчук Л.М. про встановлення факту проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу з Цвелихом О.М. з травня 2008 року по 22 лютого 2022 року суд першої інстанції при відкритті провадження в справі витребував у Шостой київської державної нотаріальної контори копію спадкової справи щодо майна померлого Цвелиха О.М. Також суд витребував у Шевченківському відділі державної реєстрації актів цивільного стану відомості щодо перебування заявниці Прокопчук Л.М. та окремо спадкодавця Цвелиха О.М. у зареєстрованому шлюбі.

В справі № 359/6609/23 за заявою Голованя Є.В., яка перебувала у провадженні Бориспільського міськрайонного суду Київської області суд витребував копію спадкової справи щодо майна померлої 26 лютого 2023 року Андрійшеної Л.П. та інформацію від Бориспільського ВДРАЦС про наявність актових записів щодо наявності у Андрійшеної Л.П. дітей та перебування її у шлюбі. Після надходження матеріалів справи суд встановив, що за життя Андрійшена Л.П. склала заповіт на ім'я Горшеніної Г.В. Суд залучив Горшеніну Г.В. до участі в справі як заінтересовану особу.

Матеріали деяких досліджених цивільних справ також дають підстави для висновку про випадки поверхового розгляду судами заяв даної категорії.

Так, в справі за заявою Олексенка П.Ю., яка перебувала в провадженні Миронівського районного суду Київської області (№ 371/1292/24), за клопотанням заявника суд витребував спадкову справу щодо майна померлої 06 листопада 2023 року Сахно О.В. До спадкової справи нотаріусом було долучено копію заочного рішення Миронівського районного суду Київської області від 07 лютого 2022 року

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

про розірвання шлюбу, з якого вбачається, що померла 06 листопада 2023 року Сахно О.В. з 2012 року перебувала у зареєстрованому шлюбі з іншою особою. Вказаний шлюб був розірваним лише вказаним рішенням 07 лютого 2022 року, тобто, за півтора роки до смерті Сахно О.В. Суд такі обставини залишив поза увагою, встановив факт проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу заявника Олексенка П.Ю та померлої 06 листопада 2023 року Сахно О.В. останні п'ять років до смерті останньої.

В справі за заявою Зленка М.В. Обухівський районний суд Київської області встановив факт його проживання з Сандуковою Р.Ш. однією сім'єю як чоловік та жінка без реєстрації шлюбу з березня 2010 року по 16 жовтня 2021 року. В ході розгляду справи суд витребував спадкову справу померлої Сандукової Р.Ш., але не запитував інформацію відділу реєстрації актів цивільного стану щодо перебування заявника Зленка М.В. і Сандукова. З матеріалів справи вбачається, що Зленко М.В. долучив до заяви копію свого паспорту, яка містить відмітку про реєстрацію ним у 1986 році шлюбу з Остролуцькою Т.М. Дані щодо розірвання вказаного шлюбу в матеріалах справи були відсутні (Справа № 372/1141/22).

При вирішенні заяв у справах даної категорії іноді суди не вживали жодних дій як для визначення кола заінтересованих осіб шляхом витребування спадкової справи, так і витребування доказів, які мають істотне значення для правильного вирішення справи.

Так, у справі №757/10726/22-ц за заявою Мернік Л.М. Печерський районний суд міста Києва не витребував спадкову справу після померлого Рахубіна С.І. та не залучив до участі в справі належних заінтересованих осіб. Суд розглянув справу за участі державної нотаріальної контори, яка не може бути заінтересованою особою.

У справі № 757/26039/22-ц за заявою Полха С.К. Печерський районний суд міста Києва не витребував спадкову справу. Без витребування спадкових справ розглянув Шевченківський районний суд міста Києва заяву Колота (справа №761/8939/22), Березанський міський суд Київської області заяву Мнишенко Н.В. (справа №356/136/24), Ірпінський міський суд Київської області заяву Жидкової Н.І. (справа №367/3198/22), Фастівський міськрайонний суд Київської області заяву Кузьменко Т.О. (справа №381/209/22), Володарський районний суд Київської області заяву Савчук М.О. (справа №364/619/23), Володарський районний суд Київської області заяву Ожегової Г.П. (справа №364/818/23), Броварський міськрайонний суд Київської області заяву Коваленко А.В. (справа №361/6330/23), Бориспільський міськрайонний суд Київської області заяву Кузьмичової Р.М. (справа № 359/8994/23).

Відмова у відкритті провадження в справі, залишення заяви без розгляду

Відповідно до вимог ч.4 ст. 315 ЦПК України суддя відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо з заяви про встановлення факту, що має юридичне значення, вбачається спір про право, а якщо спір про право буде виявлений під час

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

розгляду справи, - залишає заяву без розгляду.

Спір про право - це формально визнана суперечність між суб'єктами цивільного права, що виникла за фактом порушення або оспорювання суб'єктивних прав однією стороною цивільних правовідносин іншою і яка потребує врегулювання самими сторонами або вирішення судом.

Отже, виключається під час розгляду справ у порядку окремого провадження існування спору про право, який пов'язаний з порушенням, оспорюванням або невизнанням, а також недоведенням суб'єктивного права за умов, що є певні особи, які перешкоджають в реалізації такого права.

Якщо під час розгляду справи у порядку окремого провадження з'ясується, що має місце спір про право, суд залишає заяву без розгляду та роз'яснює заявникові, що він має право звернутися до суду з позовом на загальних підставах.

Суди мають встановлювати між ким існує спір, хто є спадкоємцем у порядку, передбаченому спадковим правом (норми ЦК України), який би оспорював право заявника на прийняття спадщини. Існування спору про право повинно реальним, а не гіпотетичним.

Аналіз направлених судами першої інстанції справ даної категорії свідчить про те, що окрім розгляду по суті заяв про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, суди відмовляли у відкритті провадження в справі та залишали заяви без розгляду, вбачаючи наявність спору про право.

В ухвалах про відмову у відкритті провадження в справі або про залишення заяви без розгляду судами наводилося відповідне обґрунтування.

З досліджених під час проведення даного узагальнення матеріалів справ вбачається, що зазвичай підставою для відмови у відкритті провадження в справі або про залишення заяви без розгляду, було наявність заперечень з боку заінтересованих осіб, зокрема, інших спадкоємців або органів місцевого самоврядування.

Так, в справі №359/267/24, яка перебувала у провадженні Бориспільського міськрайонного суду Київської області, суд відмовив у відкритті провадження в справі за заявою Солдатенко І.М. про встановлення факту проживання однією сім'єю разом з померлим 13 липня 2023 року Кайструком В.В. Суд врахував заяву заінтересованої особи Бурлаки О.М., за заявою якого нотаріальною конторою була заведена спадкова справа.

В деяких випадках суди формально підходили до розгляду справ за заявами відповідної категорії, мотивуючи свої висновки лише відсутністю інших спадкоємців або їх наявністю, наявністю мети оформити право на спадщину або відмову нотаріуса у видачі свідоцтва про право власності на спадщину у зв'язку з необхідністю встановлення судом факту проживання заявника із спадкодавцем однією сім'єю не менше як п'ять років.

В справі № 752/12259/24 за заявою Соломона В.В. суддя Голосіївського районного суду міста Києва відмовив у відкритті провадження по справі на підставі ч. 4 ст. 315 ЦПК України у зв'язку з наявністю спору про право. Заявнику роз'яснено право на звернення з вимогами про встановлення факту проживання із

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

спадкодавцем однією сім'єю не менше як п'ять років в позовному провадженні. За висновком суду метою звернення Соломона В.В. із заявою про встановлення факту постійного проживання разом зі спадкодавцем на час відкриття спадщини є встановлення в судовому порядку обставин, необхідних для прийняття спадщини після померлого 03 жовтня 2023 року Сидоренка Р.М. для подальшого вирішення питання про право власності на спадкове майно. Відмова нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину заявнику була пов'язана з ненаданням відомостей (інформації) та документів, які необхідні для вчинення нотаріальної дії - копії рішення суду, що набрало законної сили, про встановлення факту спільного проживання зі спадкодавцем однією сім'єю більше п'яти років на час відкриття спадщини, що унеможливило встановлення наявності підстав для закликання до спадкування. Також суд в ухвалі послався на ст. 1277 ЦК України, відповідно до якої орган місцевого самоврядування зобов'язаний подати заяву про визнання спадщини відумерлою після спливу одного року з часу відкриття спадщини та у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття. У разі визнання спадщини відумерлою вона переходить у власність територіальної громади. Від часу відкриття спадщини після смерті Сидоренка Р.М. ще не минув рік, тобто органом місцевого самоврядування не може бути порушено питання про визнання спадщини відумерлою. Відповідно, міська рада може мати свій інтерес щодо спадкового майна, доходяжу висновку, що факт, про встановлення якого просить заявник, не підлягає з'ясуванню у порядку окремого провадження, у зв'язку з чим наявні підстави для відмови у відкритті провадження у справі.

Разом з тим, суд першої інстанції не вказав між ким саме виник спір та в чому він полягає.

На думку авторів узагальнення сама по собі наявність мети оформлення права власності на спадкове майно та відмова нотаріуса у видачі свідоцтва про право власності на спадщину із вказівкою про необхідність установлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини, не свідчить про наявність спору про право, адже нотаріус не є суб'єктом матеріально-правових відносин, що виникають у процесі спадкування, він не претендує на спадкове майно. Відмова нотаріуса у видачі свідоцтва про право на спадщину особі, яка заявляє про прийняття спадщини як спадкоємець четвертої черги, у зв'язку з відсутністю доказу на підтвердження відповідного факту, що має юридичне значення, не свідчить про наявність спору про право. Юридичний факт, пов'язаний із спадкуванням у четверту чергу підтверджується тільки судовим рішенням.

В справі № 752/15663/23 за заявою Барвінок А.С. суддя Голосіївського районного суду міста Києва висновок про наявність підстав для відмови у відкритті провадження обґрунтував наявністю спадкоємця першої черги - матері померлого, місце проживання якої невідоме.

У справі №760/10345/22 суддею Солом'янського районного суду міста Києва була постановлена ухвала про відмову у відкритті провадження через те, що заявник зазначив про відсутність інших спадкоємців. Оскільки за відсутності інших спадкоємців спадщина переходить державі в особі територіальної громади, суд

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

вбачав спір про право.

У справі №756/12492/24 за заявою Борисенко Л.В. суддею Оболонського районного суду міста Києва було відмовлено у відкритті провадження, оскільки у заяві містилась інформація про наявність у спадкодавця дітей від першого шлюбу, які подали заяви про прийняття спадщини.

Цілком очевидно про передчасність висновків суду про наявність спору про право у даних справах на стадії відкриття провадження. Висновок про відсутність підстав для вирішення заяви в порядку окремого провадження може бути зроблений після визначеного належного кола заінтересованих осіб, а також з'ясування їх ставлення до поданої заяви.

В ході проведення узагальнення виявлених випадків, коли за наявності заперечень спадкоємців попередніх черг суд розглядав та вирішував заяви про установлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Наприклад, у справі Тетіївського районного суду Київської області №940/1421/24 за заявою Клибанської Т.І. за клопотанням заявниці суд витребував матеріали спадкової справи щодо майна померлого 04 вересня 2024 року Довбиша В.М. Не зважаючи на заперечення заінтересованих осіб Кривопляс Г.М. та Довбиш Г.М. проти задоволення заяви Клибанської Т.І., суд розглянув справу по суті та задовольнив заяву, встановивши факт проживання однією сім'єю як чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу Клибанської Т.І. та Довбиша В.М., який помер 04.09.2024 року, у період з 2002 року до дня смерті Довбиша В.М.

Доказування факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини

Традиційно процес доказування у цивільному судочинстві розглядається через призму вимог принципу змагальності, закріпленого ст. 12 ЦПК України. Водночас, як було зазначено, при розгляді даних справ не застосовуються положення цивільного процесуального законодавства щодо змагальності та меж судового розгляду (ч. 3 ст. 294 ЦПК України).

Цивільним процесуальним законодавством не визначено якими самими доказами має бути підтверджений факт проживання заявника однією сім'єю зі спадкодавцем не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Відповідно, з огляду на положення ст. 76 ЦПК України, такий факт може доказуватися будь-якими даними, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Ці дані можуть бути встановлені такими засобами: 1) письмовими, речовими і електронними доказами; 2) висновками експертів; 3) показаннями свідків.

Водночас, згідно вимог ст.ст. 77-80 ЦПК України, ст. 3 СК України такі докази мають бути належними, допустимими та достовірними. У своїй сукупності вони мають надати змогу дійти висновку про доведеність проживання заявника разом із спадкодавцем однією сім'єю, а саме, спільне їх проживання, пов'язаність спільним

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

побутом, наявність у них взаємних прав та обов'язків. Верховний Суд у своїх постановках неодноразово наголошував на необхідності доводити наявність стабільних відносин, взаємну підтримку та наявність взаємних обов'язків, а не лише окремих фактів, таких як спільні святкування чи переказ коштів.

Аналіз направлених для проведення узагальнення матеріалів судових справ показав, що зазвичай факт проживання заявника однією сім'єю зі спадкодавцем не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини підтверджувався:

- свідченнями про народження спільних дітей;

- довідками про спільну реєстрацію заявника разом зі спадкодавцем за однією адресою, документами про запис у будинковій книзі;

- довідками щодо державної реєстрації актів цивільного стану щодо перебування заявника та спадкодавця у зареєстрованому шлюбі,

- платіжними документами про оплату житлово-комунальних послуг та витрат на утримання спільного майна;

- документами про придбання майна для спільних потреб, оплату товарів та послуг, пов'язаних із веденням побуту;

- фотографіями та відеозаписами, що підтверджують спільний побут, дозволяють та проведення відпочинку;

- особистими анкетами, довідками з місця роботи та місця проживання;

- довідками обслуговуючих організацій, медичних закладів;

- заявами про оформлення пільг та субсидій;

- медичними документами спадкодавця;

- довідками про поховання;

- актами огляду умов проживання;

- довідками органів місцевого самоврядування та його посадових осіб;

показами свідків, які можуть підтвердити спільне проживання заявника разом зі спадкоємцем однією сім'єю не менше п'яти років, а також іншими доказами.

Відповідно до положень ч.1,2 ст.89 ЦПК України суд оцінює докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному, об'єктивному та безпосередньому дослідженні наявних у справі доказів. Жодні докази не мають для суду заздалегідь встановленої сили. Суд оцінює належність, допустимість, достовірність кожного доказу окремо, а також достатність і взаємний зв'язок доказів у їх сукупності.

В ході розгляду справи суд досліджує надані заявником докази, перевіряє їх достовірність, за клопотанням заявника або з власної ініціативи витребує додаткові докази, допитує свідків.

На думку авторів даного узагальнення у справах про встановлення факту проживання однією сім'єю необхідна особиста участь заявника, оскільки суд з'ясовує обставини його особистого життя.

Як вбачається з досліджених матеріалів справ даної категорії, у багатьох випадках суди не лише не вчиняли жодних дій по витребуванню додаткових доказів, але й вирішували заяву за відсутності як заявника, так і його представника.

Так, Броварський міськрайонний суд Київської області розглянув справу

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

№361/3161/22 за заявою Лохова І.В. без участі заявника та фактично обґрунтував своє рішення про задоволення заяви виключно на підстави показань свідків.

Прикладом забезпечення судом повного та всебічного з'ясування обставин справи, активної ролі суду у справі окремого провадження є справа №363/2565/23 Вишгородського районного суду Київської області.

В даній справі заявниця Волошина Н.О. просила встановити факт проживання однією сім'єю без реєстрації шлюбу з Тихоновичем Д.С., 28 липня 1984 року народження, у період з 26 грудня 2005 року до 25 грудня 2022 року. На підтвердження вказаного факту заявницею було надано свідоцтво про поховання спадкодавця, витяги з реєстру територіальної громади щодо зареєстрованого місця проживання, довідки та акти органу місцевого самоврядування та депутата такого органу про спільне проживання заявниці разом зі спадкодавцем, довідки з місця роботи спадкодавця, договори щодо утримання житла де проживала заявниця разом з спадкодавцем, фотографії. Суд витребував відомості щодо реєстрації актів цивільного стану щодо перебування заявника та спадкодавця у зареєстрованому шлюбі. Вислухавши пояснення заявниці, допитавши чотирьох свідків та здійснивши оцінку доказів у їх сукупності, суд ухвалив рішення про задоволення заяви Волошиної Н.О.

В справі №381/5643/23 за заявою Кузьменко В.Г., яка перебувала в провадженні Фастівського міськрайонного суду Київської області на підставі клопотання Кузьменко В.Г. суд витребував у нотаріуса матеріали спадкової справи щодо майна померлого 29 грудня 2022 року Кузьменка С.М. На підтвердження факту проживання заявника однією сім'єю зі спадкодавцем не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини суд була надана довідка про поховання померлого 29 грудня 2022 року Кузьменка С.М., свідоцтво про розірвання шлюбу спадкодавця, акт підтвердження з місця проживання, копії договорів купівлі-продажу. В судовому засіданні суд вислухав пояснення заявниці, допитав двох свідків.

В справі № 359/6609/23 Бориспільського міськрайонного суду Київської області за заявою Голованя Є.В. суд витребував копію спадкової справи щодо майна померлої 26 лютого 2023 року Андрійшеної Л.П. та інформацію від Бориспільського ВДРАЦС про наявність актових записів щодо наявності у Андрійшеної Л.П. дітей та перебування її у шлюбі. На підтвердження факту проживання заявника з спадкодавцем однією сім'єю не менше п'яти років Голованем Є.В. було надано копію свідоцтва про поховання ним спадкодавця, копії договорів на надання послуг доступу в мережу Інтернет, квитків на підтвердження неодноразового відпочинку за кордоном протягом останніх п'яти років, фотографії. В судовому засіданні суд допитав шість свідків, які підтвердили відповідний факт.

В справі Бориспільського міськрайонного суду Київської області №359/511/22 за заявою Новак Н.Г. суд витребував спадкову справу щодо майна померлого 05 жовтня 2021 року Власова О.М., залучив до участі в справі належних заінтересованих осіб. Суд надав оцінку наданими заявницею копіями свідоцтва про вінчання Власова О.М. та Новак Н.Г., особистих документів Власова О.М.,

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Київський апеляційний суд

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

АСЕД "Апеляція"

показами свідків, довідок виконавчого комітету Гірської сільської ради.

З досліджених в ході проведення даного узагальнення матеріалів справ виявлені випадки, коли судине опитували безпосередньо в судовому засіданні заявника та не допитували свідків, а обмежувалися прийняттям їх письмових пояснень. Суди прирівнювали письмові пояснення свідків до наданих в судовому засіданні показань, хоча це не відповідає вимогам цивільного процесуального законодавства. Адже в такому випадку свідки не допитуються, не попереджаються судом за дачу завідомо неправдивих показань або відмову від дачі показань, не приводяться до присяги.

Такі помилки були допущені, зокрема, в справі Іванківського районного суду Київської області №366/1391/24 за заявою Ягич М.О., яка перебувала у провадженні. В основу рішення суд поклав нотаріально посвідчені афідевіти від імені двох осіб, які не брали участі в справі. В судовому засіданні такі особи не допитувалися. В матеріалах даної справи відсутні жодні письмові докази на підтвердження спільного проживання заявника разом зі спадкодавцем однією сім'єю понад п'ять років до смерті спадкодавця.

В справі Іванківського районного суду Київської області №366/823/22 за заявник Ничипорук М.В. заявляла разом із позовною заявою клопотання про виклик свідків. Суд першої інстанції не викликав зазначених заявницею свідків та при ухваленні рішення виходив із письмових пояснень свідків. Також суд не витребував спадкову справу щодо майна спадкодавця, розглянув справу без участі самої заявниці, не відібравши у неї пояснення щодо наведених у заяві обставин.

В справі Бориспільського міськрайонного суду Київської області №359/472/22 було задоволено заяву Бут Г.Г. та встановлений факт проживання заявниці разом із Бутом В.І., який помер 27 грудня 2019 року, однією сім'єю більше як п'ять років до дня смерті Бута В.І. Суд витребував спадкову справу щодо майна померлого Бута В.І., направив запит до відділу реєстрації актів цивільного стану та залучено належну заінтересовану особу – Гірську сільську раду Бориспільського району Київської області. Проте в судовому засіданні суд свідків не допитував, прийняв до уваги письмові пояснення двох осіб, які були викладені на бланку з однаковим текстом.

Непоодинокими є випадки, коли на підтвердження факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини заявники надавали акти або довідки, складені депутатом органу місцевого самоврядування або секретарем органу місцевого самоврядування. Складання відповідних актів чи довідок не входить до повноважень ані депутата, ані секретаря органу місцевого самоврядування згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відповідно, такі посадові особи органу місцевого самоврядування не можуть підтверджувати ведення спільного господарства, наявність взаємних прав та обов'язків.

Так, в справі Тетіївського районного суду Київської області №940/1421/24

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

заявниця Клибанська Т.І. на підтвердження факту надала суду копію акту за підписом депутата міської ради, підтвердженням секретарем міської ради, в якому вказано, що Клибанська Т.І. проживала разом з померлим 04 вересня 2024 року Довбишем В.М., з 2002 року до дня його смерті без реєстрації шлюбу та вели спільне господарство.

В справі Фастівського міськрайонного суду Київської області №381/5643/23 заявниця Кузьменко В.Г. на підтвердження факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини надала копію акту підтвердження з місця проживання, затвердженого старостою Борівського старостинського округу від 07 лютого 2023 року. Вакті зазначено, що заявниця проживала разом з Кузьменком С.М. та вела спільне господарство з Кузьменком С.М. до дня смерті з 2003 року.

В справі Броварського міськрайонного суду Київської області №361/6330/23. заявник Коваленко А.В. надав акт обстеження житлово-побутових умов від 24 травня 2023 року, складений депутатом Броварської міської ради. В акті зазначено, що Коваленко А.В. проживав за певною адресою з Саульським О.В. з 2018 року, вона мали спільний побут та спільні права та обов'язки.

В ході узагальнення судової практики розгляду заяв про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини виявлені випадки звернення із такими заявами опікунів спадкодавців. Особливістю таких справ є те, що опікуни здійснюють догляд за підопічним в силу здійснення ними своїх обов'язків як опікуна. Недієздатна особа не може мати взаємних обов'язків відносно свого опікуна.

Зокрема, в справі Броварського міськрайонного суду Київської області №361/1544/22 Шинкаренко Л.О. просила встановити факт проживання її разом з Морозовим В.О., який помер 28 листопада 2021 року, однією сім'єю понад п'ять років на час відкриття спадщини. Заявниця зазначала, що була опікуном Морозова В.О. Оцінивши надані заявницею докази, суд першої інстанції дійшов відмовив у задоволенні заяви через недоведеність того, що у період часу з листопада 2016 року до дня смерті Морозова В.О. Шинкаренко Л.О. проживала з ним однією сім'єю, вела спільне господарство. Суду не надані докази спільних витрат, участі у витратах на утримання житла, його ремонт тощо. У свідоцтві про смерть Морозова В.О. зазначено місто смерті с. Носівка, Ніжинський район, Чернігівська область. Заявник не долучила до матеріалів справи докази, які б підтвердили проживання у Носівці Ніжинського району, Чернігівської області однією сім'єю її та Морозова В.О. До ухвалення 08 жовтня 2019 року рішення Оболонським районним судом міста Києва про визнання Морозова В.О. недієздатним та встановлення над ним опіки, не доведено письмовими доказами (довідками, медичною документацією, тощо), що до цього часу внаслідок своєї хвороби він був змушений проживати разом із своєю матір'ю, потребував стороннього догляду. У направленні на ЛКК в КЗ КОР ОПНМО від 12 березня 2020 року Броварської багатопрофільної лікарні

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

зазначено, що Морозов В.О. раніше проживав в м.Києві, а з 21 грудня 2019 року проживає не зареєстрованим в м.Бровари. Вказане направлення видано для узгодження діагнозу та вирішення питання направлення на МСЕК.

В справі Таращанського районного суду Київської області №379/1736/24 суд задовольнив заяву Аврамчук Н.Г. та встановлено факт проживання Аврамчук Н.Г. з померлою 03 червня 2024 року Зацаринною Л.Н. однією сім'єю не менше як п'ять років до часу відкриття спадщини, а саме, з квітня 2018 року по день смерті Зацаринної Л.Н. 03 червня 2024 року. При цьому суд установив, що рішенням Таращанського районного суду Київської області від 02 квітня 2018 року Зацаринна Л.Н. була визнана недієздатною. 10 грудня 2018 року Аврамчук Н.Г. було призначено опікуном Зацаринної Л.Н.

**Обґрунтування судом підстав для задоволення або відмови у задоволенні
заяви. Зміст резолютивної частини рішення**

Відповідно до положень ч. 4 ст. 265, ч. 1 ст. 319 ЦПК України у рішенні суду повинно бути зазначено відомості про факт, встановлений судом, мету його встановлення, а також докази, на підставі яких суд установив цей факт.

У мотивувальній частині рішення має бути зазначено фактичні обставини, встановлені судом, з посиланням на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини; докази, відхилені судом, та мотиви їх відхилення; мотивована оцінка кожного аргументу учасників справи; норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування.

Вивчення матеріалів цивільних справ даної категорії дає підстави для висновку, що у рішеннях судді у відповідності до положень цивільного судочинства наводять оцінку наданим заявником та витребуваним судом доказам, аналізують доведеність або недоведеність обставин, на які посиляється заявник.

У справ Бориспільського міськрайонного суду Київської області №359/6609/23 за заявою Головань Є.В. з матеріалів витребуваної спадкової справи суд встановив, що за життя спадкодавець Андрійшена Л.П. склала заповіт на ім'я Горшеніної Г.В. Суд залучив її до участі в справі як заінтересовану особу. В подальшому суд отримав нотаріально завірнену заяву Горшеніної Г.В. про небажання прийняття спадщини після померлої 26 лютого 2023 року Андрійшеної Л.П. В мотивувальній частині рішення по даній справі суд достатньо детально виклав зміст досліджених доказів, перевірів їх показами допитаних свідків та встановив факт, що Головань Є.Ю. проживав з Андрійшеною Л.П., яка померла 26 лютого 2023 року однією сім'єю без реєстрації шлюбу більше п'яти років до часу відкриття спадщини.

Разом з тим мають місце і факти, коли суди не вчиняли жодних дій по витребуванню додаткових доказів або додаткової інформації чи відомостей з метою

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

перевірки доказів, наданих заявником. В певних справах судові рішення викладено спрощено та поверхнево.

В провадженні Ржищівського міського суду Київської області перебувала справа за заявою Маврова Д.С. (справа №374/139/22), в якій суд задовольнив заяву Маврова Д.С. та встановив факт його проживання однією сім'єю з громадянином Кулібабою С.Я., який помер 03 серпня 2021 року, не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини. Свої висновки про встановлення вказаного факту суд фактично обґрунтовував лише актом обстеження житлового приміщення на предмет проживання в ньому громадян від 21 червня 2022 року, складеного комісією в складі депутата Ржищівської міської ради Київської області. Суд зазначив, що єдиним спадкоємцем після смерті Кулібаби С.Я. може бути Маврова Н.Ф., яка є заінтересованою особою та спадщину не прийняла. При цьому спадкову справу померлого Кулібаби С.Я. суд не витребував та не залучив до участі в справі територіальну громаду м. Ржищів в особі відповідного органу місцевого самоврядування, яка може претендувати на набуття права на нерухоме майно у разі неприйняття спадщини. У мотивувальній частині рішення не наведено жодних посилань на докази, які підтверджують спільне проживання заявника Маврова Д.С. разом з померлим 03 серпня 2021 року Кулібабою С.Я. однією сім'єю не менше п'яти років до часу відкриття спадщини, ведення ними спільного господарства, наявності у них взаємних прав та обов'язків.

Вказане рішення не оскаржувалося та набрало законної сили.

В справі №357/4184/24 Білоцерківського міськрайонного суду Київської області за заявою Чернишевської І.О. про встановлення факту, що має юридичне значення, суд не вжив заходів щодо витребування спадкової справи померлого Остафійчука А.П., який є свекром заявниці. Суд не допитав свідків, оскільки таку позицію мав представник заявниці. У мотивувальній частині рішення суд зазначив, що факт постійного проживання Чернишевської І.О. разом зі спадкодавцем знайшов своє підтвердження у судовому засіданні на підставі досліджених судом доказів, разом з тим не зазначив яких саме доказів він виходив.

В справі №361/3161/22 Броварського міськрайонного суду Київської області суд встановив факт проживання однією сім'єю Лохова І.В. із Лоховою С.П., 07 березня 1958 року народження, яка померла 18 березня 2022 року, в період часу з квітня 2013 року по 18 березня 2022 року. В мотивувальній частині рішення суд лише узагальнено зазначив, що, дослідивши докази в їх сукупності, він дійшов висновку, що заявник Лохов І.В. та Лохова С.П., 07 березня 1958 року народження, яка померла 18 березня 2022 року, дійсно проживали однією сім'єю у період з квітня 2013 року по день її смерті, а саме по 18 березня 2022 року. Суд не зазначив які докази доводять факт проживання однією сім'єю Лохова І.В. із Лоховою С.П., у вказаний період, ведення ними спільного господарства, наявності взаємних прав та обов'язків. Зі змісту рішення вбачається, що суд досліджував лише документи про народження заявника, свідоцтво про смерть та довідку про причину смерті Лохової С.П., витяги з Державного реєстру актів цивільного стану громадян та лист приватного нотаріуса Броварського районного нотаріального округу Київської

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

області про необхідність заявнику встановити факт проживання із спадкодавцем однією сім'єю більше п'яти років до часу відкриття спадщини.

У певних судових рішеннях суди наводили взаємовиключні підстави для відмови у задоволенні заяви про встановлення факту, що має юридичне значення - недоведеність заявлених вимог та відсутність юридичного значення факту, який просить встановити заявник.

В справі №755/9735/22 Дніпровському районному суді міста Києва за заявою Ільшової О.В. про встановлення факту її проживання однією сім'єю разом з померлим 17 травня 2022 року Коришун О.А. без реєстрації шлюбу з 01 січня 2004 року по 17 травня 2022 року, суд першої інстанції установив, що після померлого 17 травня 2022 року Коришуна О.А. спадщину прийняла його дочка Коришун Д.О. Суд одночасно відмовив у задоволенні заяви як з підстав відсутності юридичного значення для заявниці факту, який вона просила встановити, а також з підстав недоведеності проживання із спадкодавцем однією сім'єю.

Слід звернути увагу на те, що чинний ЦК України передбачає спадкування за законом спадкоємцями з першої по п'яту чергу. Кожна наступна черга спадкоємців за законом одержує право на спадкування у разі відсутності спадкоємців попередньої черги, усунення їх права на спадкування, неприйняття ними спадщини або відмови від її прийняття. Можливість спадкування особами, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини (четверта черга) передбачена ст. 1264 ЦК України і була запроваджена у зв'язку зі змінами до цивільного законодавства з 01 січня 2004 року. До цього діяв ЦК Української РСР (1963 р.), який передбачав лише спадкування за законом за двома чергами: в першу чергу – дітьми, за умови їх смерті на час відкриття спадщини – онуками, дружиною і батьками померлого, в другу чергу – братами і сестрами померлого, а також дідом та бабою померлого як з боку батька, так і з боку матері (ст.ст. 529-530 ЦК Української РСР).

У п. 21 постанови Пленуму від 30 травня 2008 року № 7 «Про судову практику у справах про спадкування» при вирішенні спору про право на спадщину осіб, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини (четверта черга спадкоємців за законом), роз'яснено, що судам необхідно враховувати правила частини другої статті 3 СК про те, що сім'єю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки. Зазначений п'ятирічний строк повинен виповнитися на момент відкриття спадщини і його необхідно обчислювати з урахуванням часу спільного проживання зі спадкодавцем однією сім'єю до набрання чинності ЦК України.

Специфіка спадкового права у динаміці його розвитку мала враховуватися судами при вирішенні справ даної категорії. Цілком очевидно, що при ініціюванні встановлення факту проживання однією сім'єю до набрання чинності ЦК України в певних випадках слід було відмовляти у задоволенні заяв через відсутність

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

юридичного значення факту, який просив встановити заявник. Проте помилки мали місце.

В справі №370/2061/23 за заявою Смоліної Г.М. Макарівський районний суд Київської області встановив факт спільного проживання заявника Смоліної Г.М. однією сім'єю разом із Сльозенок М.П., яка померла 11 лютого 2003 року, у період з січня 1993 року по 11 лютого 2003 року.

В справі №368/34/23 за заявою Сіроштан Л.О. Кагарлицький районний суд Київської області встановив факт, факт проживання однією сім'єю з 1977 року до 01 липня 2000 року Лозинського С.Г., який помер 01 липня 2000 року, з Односторонцевою Ф.Г., яка померла 12 вересня 2005 року.

В справі №378/522/24 Ставищенський районний суд Київської області встановив факт спільного проживання однією сім'єю як чоловіка та дружини без реєстрації шлюбу Балагури М.Д. та Майстренка М.М., який помер 18 грудня 2023 року, в період часу з вересня 1991 року до 18 грудня 2023 року.

В справі №371/635/23 Миронівський районний суду Київської області встановив факт, що Яременко І.М. проживав однією сім'єю з спадкодавцем Матвієнком І.М. з 05 листопада 1980 року до часу відкриття спадщини 18 січня 2015 року.

В певних справах суди безпідставно у резолютивній частині рішення про встановлення факту проживання заявника однією сім'єю з спадкодавцем вказували певну адресу постійного проживання.

Так, в справі №371/157/22 Миронівський районний суд Київської області за заявою Пивовара Д.О., суд встановив факт, що Пивовар Є.В., яка померла 01 червня 2018 року постійно проживала однією сім'єю з Десятр П.Г., з 1999 року до дня смерті Десятр П.Г. 10 лютого 2005 року у будинку №18 по вул. Підлісна в с. Лучинець Мурованокуриловецького району Вінницької області.

В справі №367/5768/23 Ірпінський міський суд Київської області встановив факт проживання однією сім'єю більше п'яти років Костюченко Л.В. та спадкодавця Молодченкова С.А., який помер 03 червня 2013 року з 06 лютого 1996 року по день смерті останнього за адресою: Київська обл., м. Ірпінь, вул. Гостомельське шосе, буд. 3, кв. 22.

Такі помилки допускалися Подільським районним судом міста Києва (справа №758/6756/2), Володарським районним судом Київської області (справа №364/619/23)

Не можна вважати правильними резолютивні частини рішення, в яких не зазначений встановлений на підставі доказів конкретний період часу спільного проживання однією сім'єю заявника та спадкодавця.

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

В справі № 371/1292/24, яка перебувала в провадженні Миронівського районного суду Київської області за заявою Олексенка П.Ю., в резолютивній частині рішення зазначено про встановлення факту, що померла 06 листопада 2023 року Сахно О.В. останні п'ять років до своєї смерті проживали однією сім'єю, як чоловік та жінка, без реєстрації шлюбу, з Олексенком П.Ю.

В резолютивній частині рішення Печерського районного суду міста Києва у справі № 757/26039/22-ц зазначено про встановлення факту постійного проживання Полха С.К. зі спадкодавцем Антоновим О.В., який помер 28 березня 2022 рок, однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини. Звертає увагу також і те, що в цій же справі заінтересована особа Київська міська рада заперечувала наявність підстав для задоволення заяви Полоха С.К. Проте, в описовій частині суд не виклав доводів Київської міської ради, а у мотивувальній частині не навів висновків щодо відхилення відповідних доводів Київської міської ради.

Відсутність у резолютивній частині рішення суду конкретного періоду спільного проживання заявника однією сім'єю разом зі спадкодавцем мало місце і у справі Ржищівського міського суду Київської області (справа №374/139/22) та Святошинського районного суду міста Києва (справі №759/1417/22), а також в великій кількості рішень інших місцевих судів.

В справі №373/1007/24 за заявою Прокопенко О.П., яка перебувала у провадженні Переяслав-Хмельницького міськрайонного суду Київської області (суддя Свояк Д.В.) суд в резолютивній частині зазначив про встановлення факту постійного проживання Прокопенко О.П.однією сім'єю разом з Андросенко Н.Я. на день її смерті 24 лютого 2023 року народження, протягом п'яти років до часу відкриття спадщини, хоча ст. 1264 ЦК України передбачено спадкування у четверту чергу за законом осіб, які проживали зі спадкодавцем однією сім'єю не протягом п'яти років до часу відкриття спадщини, а не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Встановлені випадки, коли неправильне формулювання факту, який підлягає встановленню, було підставою для повторного звернення заявника до суду.

Так, в провадженні Голосіївського районного суду міста Києва перебувала справа № 752/8246/23 (суддя Колдіна О.О.) за заявою Настич Г.М. про встановлення факту проживання однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу з померлим 04 лютого 2023 року Павловим Р.К. Під час розгляду справи суд першої інстанції не витребував спадкову справу, не вирішив питання про залучення до участі в справі окрім приватного нотаріуса належних заінтересованих осіб. 07 вересня 2023 року суд ухвалив рішення про задоволення заяви Настич Г.М. та

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"

встановив факт проживання Настич Г.М. з Павловим Р.К. однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу з 2001 року по лютий 2022 року.

Оскільки у рішенні Голосіївського районного суду міста Києва від 07 вересня 2023 року було допущено помилку та зазначено про встановлення факту проживання Настич Г.М. з Павловим Р.К. однією сім'єю саме по лютий 2022 року, а не по момент смерті останнього, вказане рішення не було прийняте нотаріусом як підставу для віднесення заявниці до спадкоємців четвертої черги. Настич Г.М. повторно звернулася до Голосіївського районного суду міста Києва із заявою про встановлення факту проживання однією сім'єю не менш як п'ять років до часу відкриття спадщини.

Рішенням Голосіївського районного суду міста Києва від 15 жовтня 2024 року в справі № 752/17880/24 було задоволено повторно подану заяву Настич Г.М. та встановлено факт проживання Настич Г.М. з померлим 04 лютого 2023 року Павловим Р.К. однією сім'єю чоловіка та жінки без реєстрації шлюбу з 2001 року по час смерті останнього.

Висновки

Справи про встановлення фактів, що мають юридичне значення для спадкування четвертою чергою спадкоємців, не відносяться до категорії складних, але потребують ретельного дослідження та перевірки всіх наданих заявником доказів та встановлення обставин, які стосуються предмету доказування, а також суворого дотримання визначеної ЦПК України процедури розгляду таких справ.

Наведені в даному узагальненні питання та приклади рекомендуються для врахування суддями при розгляді заяв, що мають юридичне значення для набуття громадянства України.

**Судді судової палати з розгляду цивільних справ
Київського апеляційного суду**

Кафідова О.В., Оніщук М.І., Шебуєва В.А.

Підписувач: Шерстюк Надія Василівна

Сертифікат: 3FAA9288358EC00304000000283D2900072ED800

Дійсний до: 26.08.2026

Київський апеляційний суд

АСЕД "Апеляція"